

UDK 930.251:061.23(497.12)

Prejeto: 9. 7. 2004

Vloga društva pri prenovi arhivske dejavnosti

JOŽE ŽONTAR

dr., redni profesor, svetovalec vlade RS v pokoj, Zoisova 30, SI-4000 Kranj

IZVLEČEK

V Novem mestu je bilo oktobra 1962 prvo posvetovanje Arhivskega društva Slovenije. Na njem so obravnavali splošne probleme arhivske službe v republiki. Šlo je za izboljšanje materialnih in kadrovskih pogojev arhivov, arhivsko mrežo lokalnih arhivov, organizacijsko podlago za objavljane arhivskih virov, objavo zgodovine upravnno-sodne ureditve na Slovenskem, akcijo za ugotovitev in ohranitev t. i. zasebnih arhivov, Vodnik po slovenskih arhivih ter za dobavo mikrofilmov iz Trsta. Prispevek obravnava, kako so se ugotovitve in sklepi tega posvetovanja realizirali ter kako so vplivali na razvoj arhivske službe v republiki.

KLJUČNE BESEDE: Arhivsko društvo Slovenije, Zveza arhivskih društev Jugoslavije, arhivi v Sloveniji, arhivski zakoni ter pravilniki, arhivistika, strokovna literatura, Vodnik po arhivih Slovenije, objavljane arhivskih virov

ABSTRACT

THE ROLE OF THE ASSOCIATION IN THE RENOVATION OF ARCHIVE ACTIVITIES

In October 1962, the first deliberations of the Archival Association of Slovenia took place in Novo Mesto. General issues of the archival services in the country were discussed. The meeting concerned the improvement of the material conditions and staff situation of the archives, local archives network, organisational basis for the publication of the archive sources, publication of the history of the administrative judicial system in Slovenia, action to determine and preserve the private archives, Slovene Archives Guide and the acquisition of microfilms from Trieste. This paper discusses how the findings and conclusions of the deliberations were carried out and how they affected the development of the archive service in Slovenia.

KEY WORDS: Archival Association of Slovenia, Association of the Archive Societies of Yugoslavia, archives in Slovenia, archive laws and statutes, archivistics, professional literature, Slovene Archives Guide, publication of archive sources

Na prvem posvetovanju Arhivskega društva Slovenije, ki je bilo oktobra 1962 v Novem mestu, so udeleženci – bilo jih je okoli 80, za tiste čase zelo veliko število – zbrani iz vrst strokovnih delavcev arhivskih in sorodnih ustanov, zgodovinarjev in drugih sodelavcev – v strokovnih referatih in diskusiji obravnavali splošne probleme arhivske službe, posebej pa objavljane virov. Oblikovali so te ugotovitve in sklepe, ki so celostno zajeli takratna prizadevanja arhivske službe v republiki, objavil pa jih je tudi Arhivist, glasilo Zveze arhivskih društev Jugoslavije:

- potem, ko se je problem materialnih pogojev Državnega arhiva LR Slovenije začel približevati rešitvi in ko je pričakovati, da bo rešen

tudi problem namestitve mariborskega arhiva, naj društvo še nadalje daje pobudo za sistematično ustvarjanje kadrovskih in materialnih pogojev za razvoj arhivov tudi v drugih središčih v Sloveniji. Posebej je želeli, da bo tudi arhiv v Novem mestu po izpolnitvi potrebnih kadrovskih in materialnih pogojev usposobljen za polno samostojno izvrševanje svojih nalog;

- zaradi izboljšanja kadrovskih pogojev naj skuša društvo pridobiti mlajše kadre za službovanje v arhivih v manjših središčih. Kjer pa posebnih strokovnih moči vsaj za sedaj ni moč namestiti, naj se tisti kadri, ki delujejo v arhivih, s strokovnimi tečaji in priročno lite-

- raturu vsaj za prvo silo usposobijo za pravilno opravljanje najnujnejših nalog;
- za objavlanje arhivskega gradiva, kakor tudi za nekatere druge akcije, ki so tako v neposrednem interesu arhivov kot v interesu zgodovinarstva, je potrebno ustvariti organizacijsko podlago, ki naj bi imela središče pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ne da bi bila s tem okrnjena ustrezna dejavnost specializiranih institutov;
 - društvo naj prevzame iniciativo za sestavo in objavo upravno-sodne ureditve na Slovenskem v čim širšem časovnem razponu, ki naj v strnjeni obliki vsebuje podatke o organizacijski strukturi, pristojnosti, času dejavnosti, o ohranjenosti in času hrambe ustreznega arhivskega fonda, doma ali v inozemstvu in ki naj bo opremljeno z zgodovinskimi zemljevidi;
 - potrebna je širša akcija za ugotovitev in ohranitev t. i. privatnih arhivov, kakor rodbinskih, društvenih in gospodarskih;
 - posvetovanje je ugotovilo veliko potrebo po izdelavi Vodnika po slovenskih arhivih. Z zadovoljstvom ugotavlja, da je storjen velik korak naprej in priporoča odboru društva, da to delo pospeši, da bi Vodnik čim prej izšel. Potrebno bi bilo večje sodelovanje med republiškim društvi, ki so se že, ali ki se bodo v kratkem lotila te pomembne naloge;
 - potrebno bi bilo razpravljati o arhivskem omrežju in rešitvi vprašanja ozemeljske pristojnosti lokalnih arhivov;
 - pospeši naj se izvršitev mednarodnega dogovora o dobavi mikrofilmov iz Trsta.¹

Glede optimizma za rešitev prostorskih problemov Arhiva Slovenije (uradno se je imenoval Državni arhiv LR Slovenije) je potrebno pojasniti, da je bil to čas, ko je Zavod za ureditev stare Ljubljane svetoval, da bi ob Gruberjevi stavbi zgradili še primerno novo skladišče. Inž. arh. Boris Kobe je naredil idejni načrt za funkcionalno ureditev spomeniško zaščitene stavbne kompleksa arhiva in za novo sedemetažno arhivsko skladišče "silos" v neposredni bližini. V izvršnem svetu so bili z načrti zadovoljni in predlog za adaptacijo in novogradnjo silosa je bil sprejet v petletni program gradenj iz sredstev sklada LRS za negospodarske naložbe 1961–1965.²

Z izjemo mariborskega arhiva (uradno se je tedaj imenoval Državni arhiv LR Slovenije, podružnica Maribor), za katerega je adaptacija prostorov prav tedaj potekala, so bile v vseh drugih lokalnih arhivih skladiščne zmogljivosti povsem izkoriščene. Stanje je postajalo kritično,

ker je lokalno historično gradivo, potrebno za prevzem, po količini presegalo že prevzeto gradivo. Pri tem pa sploh ni bilo upoštevano gradivo iz časa po letu 1945, katerega obseg se je, v primerjavi s tistim izpred vojne, močno povečal.

Odkar je bil leta 1954 odpravljen Arhivski svet LR Slovenije, se je Arhivsko društvo (uradno se je imenovalo Društvo arhivarjev LR Slovenije) ukvarjalo z vprašanji koordinacije arhivske službe. Omrežje arhivov je bil najtežji problem, o njem so razpravljali kar nekaj časa, in sicer predvsem o tem, kje naj bodo vsa arhivska središča zunaj Ljubljane. Konec leta 1962 je bilo stanje tako: kot republiški arhiv je deloval Državni arhiv LR Slovenije. Od lokalnih arhivov je na območju takratnega ljubljanskega okraja kot samostojen arhivski zavod deloval samo Mestni arhiv ljubljanski; njegovo območje se je nekaj časa širilo na okraje, ukinjene do leta 1955, nato pa je bilo omejeno na ožje mestno območje. Poleg tega sta delovala v ljubljanskem okraju arhiv pri muzeju v Škofji Loki (ta je bil v sklopu tamkajšnjega Zavoda za spomeniško varstvo) za območje te občine ter arhiv pri Dolenjskem muzeju v Novem mestu. Sicer pa je bila najbolj občutna praznina prav na Gorenjskem. Tu je prevzemal lokalno arhivsko gradivo, sklicujoč se na splošni zakon o državnih arhivih iz leta 1950, tudi Arhiv Slovenije. V mariborskem okraju so delovali Državni arhiv LRS, podružnica Maribor (naziv sicer ni izražal dejanskega statusa arhiva), Mestni arhiv v Ptujju ter Mestni arhiv v Celju, ki so nekako pokrivali celotno območje okraja. V koprskem okraju sta z zelo skromnimi možnostmi delovala Mestni arhiv Koper in Mestni arhiv Piran, nekaj arhivskega gradiva je bilo zbranega v Goriškem muzeju v Novi Gorici ter v Mestnem muzeju v Idriji. Poleg omenjenih muzejev je v Sloveniji v manjših količinah zbiral splošno arhivsko gradivo še 17 drugih muzejev. Za lokalne arhivske zavode so prispevali sredstva kot ustanovitelji okrajni ljudski odbor Maribor, mestni svet v Ljubljani ter štirje občinski ljudski odbori (Ptuj, Celje, Koper, Piran); drugi občinski ljudski odbori za arhivsko službo niso prispevali ničesar. Organizacija t. i. specialnih arhivov (to je za gradivo delavskega gibanja, narodnoosvobodilnega boja in Zveze komunistov) pa je bila sploh vprašanje zase – v to se ni bilo mogoče vtikati. Tone Ferenc je menil, da je najpomembnejše, da se je gradivo ohranilo in da ni pomembno, kje je. Uspeh je bil že to, da smo ga lahko vključili v Vodnik.³

¹ Sklepi posvetovanja Društva arhivarjev v Novem mestu, Arhivist 12, zv. 2, Beograd 1962, str. 313–314.

² Marija Oblak Čarni, Stavbe našega arhiva, Arhivi 25, št. 1, Ljubljana 2002, str. 200.

³ France Škerlj, Eno leto obstoja Društva arhivskih delavcev v Sloveniji, Arhivist 5, zv. 2, Beograd 1955, str. 123–124. Sergij Vilfan, Položaj i uloga arhiva u socialističkoj Jugoslaviji, Arhivist 7 (recte 8), zv. 3–4, Beograd 1958, str. 32–38. Položaj, problemi in perspektive arhivske službe v SR Sloveniji, v: ARS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 7. – Vodnik po arhivih Slovenije, Ljubljana 1965.

POROČILO O DEJAVNOSTI DRUŠTVA V LETU 1964

Splošno. Društvo je delovalo na podlagi pravil, ki jih je potrdil Republiški sekretariat za notranje zadeve SR Slovenije z odločbo z dne 11.5.1963. Vskladitev pravil z ustavo je v pripravi. Zveza društev arhivistov Jugoslavije (sedaj Zveza društev arhivskih delavcev Jugoslavije) je na občnem zboru dne 23.10.1964 sprejela nov statut.

V društvu so včlanjeni vsi uslužbenci arhivov v Sloveniji, poleg tega pa še drugi, ki so kakorkoli povezani z delom arhivske službe. Na začetku leta 1964 je šteleo društvo 65 članov, ob koncu leta pa 67 članov. Društvo nima podružnic, ker razen v Ljubljani ni pogojev za njihovo ustanovitev. Na 7 kŕajev izven Ljubljane odpade namreč le 16% članov. Zato se odvija vsa dejavnost v okviru republiškega društva.

Društvo nima lastnih dohodkov, marveč je v celoti njegova dejavnost vezana na dotacijo Republiškega sekretariata za kulturo in prosveto.

Društvo je vzdrževalo tesne stike s sorodnimi društvi v Sloveniji (Društvo muzealcev, Društvo bibliotekarjev, zlasti pa še z Zgodovinskim društvom za Slovenijo).

Koordinacija arhivske službe. Ker v preteklem letu še niso obstojali potrebni organi za koordinacijo dela arhivov, je imela skrb za to še vedno društvo. Opravljalo jo je navzgor preko Zveze društev arhivistov Jugoslavije, v okviru republike pa med posameznimi arhivskimi zavodi. Glavna vprašanja koordinacije so se nanašala na financiranje arhivske službe, delovne programe arhivov, strokovno problematiko in podobno. Preko društva je bila organizirana tudi pomoč manj razvitim arhivom v obliki dajanja nasvetov.

Organizacija arhivske službe in arhivska zakonodaja. Društvo je stavilo pripombe k vsem osnutkom nove zvezne arhivske zakonodaje. V republiškem okviru pa je pripravilo na podlagi posk^oevanja v dneh 13. in 20.8.1964 elaborat Stanje, in problemi in perspektive arhivske službe v SR Sloveniji. Elaborat je obravnaval Začasni odbor Skupščine SR Slovenije za varstvo kulturnih spomenikov dne 8.12.1964 ter Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije dne 18.12.1964. Omenjeni zbor je sprejel tudi odgovarjajoče priporočilo.

Vodnik po arhivih Slovenije. Publikacija, ki jo pripravlja društvo, je v tisku. Obsega prikaz stanja arhivske službe v Sloveniji, prikaz razvoja posameznih arhivov, dokaj podroben pregled gradiva, ki ga hranijo posamezni arhivi, register fondov in samostojnih zbirk ter poglavje o arhivskem gradivu v tujini. Vsebovani so vsi samostojni arhivi v Sloveniji, nadalje vse arhivsko gradivo, ki ga hranijo nearhivski zavodi (muzeji, biblioteke), od specialnih arhivov so vsebovani arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani ter vsi arhivi NOB pri muzejih. Publikacija obsega okoli 450 strani.

Priprava Vodnika je močno angažirala društvo, kakor tudi vse arhive v Sloveniji. Dala je številne pobude za pospešeno urejevanje gradiva (brez tega izdaja Vodnika ne bi bila mogoča), kakor tudi pri reševanju strokovnih vprašanj.

Močna je bila težnja po združevanju lokalnih arhivov z drugimi kulturnimi ustanovami (muzeji in knjižnicami). Dr. Sergij Vilfan je posebno poudarjal, da moramo paziti, da ostane v Kopru samostojen arhiv, če želimo, da bo vrnjen stari koprski mestni arhiv. Koper je na meji z Italijo in kaj hitro bi se lahko za mejo izvedelo, kakšno je stanje v tamkajšnjem arhivu. V perspektivi pa naj bi z združitvijo koprskega in piranskega arhiva razvili arhiv za slovensko Istro.

Tako kot drugod po državi smo v odboru Arhivskega društva menili, da mora postati arhivska služba obvezna in da bi morali ustvarjalci obvezno izročati arhivsko gradivo arhivu. Zato pa je bila potrebna mreža regionalnih arhivov, ki bi bili sposobni opravljati arhivsko službo v celoti; osnovna pogoja za to sta bila prostori in kadri. To pa je seveda pomenilo določeno koncentracijo službe. Na podlagi dotedanjih izkušenj nismo upali računati na več kot tri (Ljubljana, Maribor, Koper), kvečjemu štiri regionalne arhive (poleg omenjenih še v Celju), ki bi realno izpolnjevali potrebne pogoje (količina gradiva, kadrovske, prostorske in finančne pogoje). Pa še tu smo kot varovalko postavili načelo, ki je bilo nato v praksi uporabljeno pri novogoriškem arhivu: kolikor bi ostal kateri izmed omenjenih zavodov brez strokovnjakov, kvalificiranih za arhivsko delo, bi uveljavil Arhiv Slovenije nadzorno pravico, tako da bi njegovi uslužbenci neposredno dajali obvezna navodila za strokovno delo. Ker ni bilo mogoče predvideti, kako bo mogoče izbrane arhive v polni meri usposobiti ter kakšne bodo reakcije občinskih ljudskih odborov (odprava okrajev je bila samo še vprašanje časa), smo dopuščali tudi možnost arhivov za manjša upravna območja (mislili smo na arhiva v Ptuj in Piranu ter arhive v sklopu drugih zavodov), če bi izpolnjevali pogoje, potrebne za poslovanje. Nadaljnja možnost bi bili arhivi kot podružnice regionalnih arhivskih zavodov (zamisel je bila kasneje uporabljena na območju obsežnega Zgodovinskega arhiva Ljubljana v modificirani obliki enot arhiva, ki imajo enak položaj). Za vzpostavitev omrežja regionalnih arhivov pa je bil nujno potreben zakon. Ta bi moral urediti tudi pristojnost Arhiva Slovenije, s tem pa tudi pristojnost regionalnih arhivov ter rešiti še druga vprašanja, ki jih je zastareli splošni zakon iz leta 1950 puščal odprta.⁴

Zveza arhivskih društev (uradno se je imenovala Zveza društev arhivistov FLR Jugoslavije) si je od leta 1953 prizadevala za novi splošni zakon, odkar pa je prišel v začetku leta 1962 v javnost osnutek nove zvezne ustave, je bilo jasno,

da so zakoni o arhivskem gradivu in arhivih stvar republiške zakonodaje. Republiki Hrvaška ter Bosna in Hercegovina sta še v tem letu sprejeli svoje arhivske zakone, Črna gora pa v naslednjem. O vlogi federacije pri arhivski zakonodaji so še razpravljali.

Predsednik našega društva Jože Maček je nasprotoval naglici pri sprejemanju zakona. Pobudo je dal republiški sekretariat za prosveto in kulturo, in sicer z zahtevo po izdelavi elaborata o arhivski službi, ki naj bi ga obravnavala republiška skupščina, obenem pa naj bi rabil za pripravo republiškega arhivskega zakona ter sedemletnega načrta dela kulturnih dejavnosti. Elaborat je dobil naslov Položaj, problemi in perspektive arhivske službe v SR Sloveniji (aprila 1964) in je bil v skrajšani obliki objavljen tudi v Naših razgledih. Potem ko je zvezna skupščina novembra tega leta sprejela splošni zakon o arhivskem gradivu, so temelji varstva arhivskega gradiva dobili dokončno podobo.

Z namenom, da bi arhivska služba zaživela kot smo pričakovali, je društvo izdalo še dve brošuri: Arhivi, od pisarne do zakladnice zgodovine ter Arhivi v Sloveniji; avtorja obeh sta bila dr. Sergij Vilfan in Jože Žontar (Ljubljana, 1967 in 1970). Po sprejetju zakona o arhivskem gradivu in arhivih v republiški skupščini februarja 1966 je bilo na podlagi dogovarjanja z občinami do konca leta 1970 izoblikovano tudi arhivsko omrežje, ki je po ustanovitvi Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici (1971) in priključitvi arhiva v Piranu Pokrajinskemu arhivu v Kopru (1974) dobilo današnjo podobo. S prenosom financiranja regionalnih arhivov na občinske kulturne skupnosti se je začelo mučno medobčinsko zagotavljanje sredstev zanje, dokler ni bilo v letu 1988 preneseno na kulturno skupnost Slovenije.⁵

Z organizacijo arhivov je bilo povezano tudi pomembno vprašanje definicije arhivskega gradiva. Organi in organizacije dokumentarnemu (tedaj smo govorili registraturnemu) gradivu niso posvečali potrebne skrbi. Arhivi so bili pogosto postavljeni pred dilemo, ali naj gledajo, da bo tako gradivo uničeno ali pa naj ga prevzamejo. V tem primeru smo morali računati z masovnim prilivom gradiva, ki bo v veliki meri čez čas izločeno kot nepotrebno. Arhivi bi na ta način postali podaljšana roka administracije, vsi pa smo imeli pred očmi prave historične arhive, da-

⁴ Sergij Vilfan, Položaj i uloga arhiva u socijalističkoj Jugoslaviji, Arhivist 7 (recte 8), zv. 3-4, Beograd 1958, str. 39-42. Maks Miklavčič, Splošni zakon o državnih arhivih, Zgodovinski časopis 5, Ljubljana 1951, str. 241-248. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

⁵ Jovan Marjanović, Diskusija o tezama za novi opšti zakon o arhivima, Arhivist 4, zv. 2, Beograd 1954, str. 72-79. Edib Hasanagić, Novi pravni propisi o arhivima, Arhivist 12, zv. 2, Beograd 1962, str. 109-114. Perspektive arhivske službe v Sloveniji, Naši razgledi 3. 10. 1964, str. 371. Objave Skupnosti arhivov Slovenije, št. 1-3, Ljubljana 1967-1971. Arhivski fond in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ, SR Slovenija, Beograd 1984, str. 93, 213. Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije št. 31, str. 61.

Dr. Sergij Vilfan, dr. Jože Šorn in Jože Jenko na ekskurziji po Notranjskem konec 50-tih let. AS 135, Zbirka fotografij o Arhivu Republike Slovenije in Arhivskega društva Slovenije, a. e. 14.

nes bi rekli institucije v službi varstva kulturne dediščine. O tem je javno spregovoril profesor dr. Milko Kos v Naših razgledih že leta 1956. Rešitev smo tedaj videli v prehodnih skladiščih dokumentarnega gradiva. Ta bi morala biti dovolj blizu ustvarjalcev gradiva, ker je tako gradivo še pogosto potrebno za operativne potrebe, pa tudi tako rekoč nemogoče bi bilo dobiti na enem mestu dovolj skladiščnih prostorov. V poštev bi prišli tudi primerni prostori v krajih zunaj upravnih središč. Organizacijsko naj bi bila prehodna skladišča vezana na ustvarjalce gradiva, njihovo delo pa naj bi nadziral arhiv. Nismo pa dovolj upoštevali dejstva, da so tudi za taka skladišča potrebna finančna sredstva, teh pa sicer ni bilo niti za skladišča za odbrano arhivsko gradivo. Boljšo možnost je prinesel zakon o naravni in kulturni dediščini, sprejet decembra 1980, s t. i. pozitivnim načinom odbiranja arhivskega gradiva ter usposabljanjem delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom.⁶

Na posvetovanju v Novem mestu je bila kot nujna poudarjena potreba po izboljšanju kadrovskih pogojev arhivov. V javnosti je bila predstava o arhivih zelo neugledna, po drugi strani pa so bile strokovne zahteve zelo velike. Objave sveta za kulturo in prosveto LRS so prav v tem času prinesle program strokovnih izpitov za arhivske uslužbence. Priučevanje kadrov je bilo dolgotrajno ter ni pripomoglo k poenotenju strokovnega dela. Nerazpoznavnost so povzročali tudi arhivski nazivi (npr. arhivar), poleg tega so bili v arhivih osebni dohodki bistveno nižji od

dohodkov zaposlenih na šoli. Po številu delavcev so bili prvi Arhiv Slovenije, Mestni arhiv ljubljanski ter mariborski arhiv, pa še ti so imeli skupno le 21 strokovnih delavcev, to pa seveda ni bilo dovolj za normalno delovanje. Preostali arhivi so imeli od enega do tri zaposlene, v arhivskih oddelkih pri muzejih pa sploh ni bilo arhivskih strokovnih delavcev. Odstotek delavcev s srednješolsko izobrazbo je bil izredno majhen, čeprav bi jih moralo biti več kot stitih s fakultetno izobrazbo. Zlasti velike so bile težave pri pridobivanju delavcev v manjših središčih. Kljub razpisom je bilo že nekaj let nezasedenih 5 sistemiziranih mest delavcev s fakultetno izobrazbo. Tudi za razpisane štipendije ni bilo zanimanja. Dr. Vasilij Melik je kot podpredsednik Arhivskega društva dobil zadolžitev, da poskrbi za usmerjanje študentov zgodovine v arhivsko službo.⁷

Mislili smo tudi na izboljšanje strokovne ravni delavcev v arhivih. Za izobraževanje so bili potrebni strokovni priročniki. Glede na to, da se je moralo največ delavcev ukvarjati s povojnim gradivom, je društvo v prošnji za dotacijo za leto 1962 (ki pa ni bila uspešna) utemeljevalo potrebo po priročniku, ki bi vseboval pregled organizacije uprave, sodstva, javnih služb in gospodarskih organizacij od leta 1945 naprej ter sistemov arhiviranja spisov, ki so jih uporabljali. Med željami je bil tudi priročnik iz kronologije, ki naj bi ga pripravil profesor dr. Milko Kos. Vse to pa je moralo zaenkrat počakati. Tolažili smo se s tem, da smo v zadnjem času našli odgovore na številna vprašanja, ki jih je postavljalo mlado gradivo in da se veliko prispevali tudi članski sestanki Arhivskega društva. Veliko je k napredku pripomogel strokovni časopis Arhivist, ki je izhajal v Beogradu od leta 1951. V njegovem uredniškem odboru je od leta 1962 spet sodeloval dr. Sergij Vilfan. Priročnik z naslovom Iz arhivistike s podnaslovom: Priročnik za službenike arhiva, ki ga je objavil leta 1959 Državni arhiv LR Srbije v Beogradu in pri katerem je sodelovalo večje število arhivskih strokovnjakov iz vse države (iz Slovenije dr. Sergij Vilfan), je predstavljal prvo domačo sintezo arhivistike in je zato imel tudi veliko značilnosti prvenca. Primanjkljaj je skušala Zveza arhivskih društev odpraviti s srbohrvaškimi prevodi nekaterih tujih arhivskih učbenikov. Tako sta bila prevedena sovjetski učbenik Teorija i praksa arhivskega dela v SSSR, ki je izšel v Moskvi leta 1958 (prevod objavljen leta 1962) ter delo Theodorja R. Schellenberga Modern Archives, Principles and Techniques (po nemškem prevodu Akten und Archivwesen in der Gegenwart, München 1960; srbohrvaški prevod je bil objavljen leta 1968).

⁶ Milko Kos, Naši arhivi – znanstvene ustanove, Naši razgledi 8, 9, 1956, str. 409. France Škerlj, O značaju arhivskih ustanov, Arhivist 6, zv. 3–4, Beograd 1956, str. 38–44. Sergij Vilfan, Položaj i uloga arhiva u socijalističkoj Jugoslaviji, Arhivist 7 (recte 8), zv. 3–4, Beograd 1958, str. 42–54. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

⁷ Vodnik po arhivih Slovenije, Ljubljana 1965, str. 17–19. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

Že leta 1962 je izvršni odbor Zveze arhivskih društev večkrat obravnaval vprašanje objave jugoslovanskega učbenika arhivistike. Posebna komisija, v kateri je izmed Slovencev sodeloval Božo Otorepec, je izdelala načrt za vsebino. Med avtorji iz Slovenije so bili Jože Maček (za poglavje Arhivska zgrada), dr. Sergij Vilfan (za poglavje Sredivanje arhivske građe), Božo Otorepec (za poglavje Smještaj arhivske građe u spremištu) ter Jože Žontar (za poglavje Arhivska građa u nastajanju i arhivi). Publikacija je izšla v Zagrebu po 15 letih z naslovom Priručnik iz arhivistike (leta 1977). Doživela je precej kritik, ker naj ne bi dajala odgovor na konkretne potrebe dela. Kmalu smo začeli v okviru Zveze misliti na nov priročnik. Dr. Miloš Konstantinov je že pripravil obsežen načrt zanj. Sprva je bilo predvideno, da bi učbenik vseboval tudi srbohrvaško-slovensko-makedonski terminološki slovar, pa se je pokazalo, da ga je mogoče pripraviti ločeno in je kot samostojna publikacija z naslovom Rječnik arhivske terminologije Jugoslavije izšel v Zagrebu leta 1972. Tako je bilo mogoče vsaj delno utišati kritike na račun zamujanja Priručnika.

V Sloveniji smo začeli misliti na priročnike leta 1967. Prednost smo dali tehničnim vprašanjem, in z namenom da bi pospešili pripravo publikacije, je Arhivsko društvo priredilo tečaj s področja arhivske tehnike. Vzrok za tako vsebino priročnika so bile potrebe prakse, najprej pa upanje, da se bodo arhivom uredili materialni pogoji ter da se je treba na to pripraviti. Enako spodbudne so bile razprave o arhivskih zgradbah na mednarodni konferenci Okrogle mize arhivov v Londonu leta 1965, na kateri je bilo govora tudi o tem, koliko novih zgradb so dobili v zadnjem času arhivi po Evropi, ter pogovori ob zborovanju avstrijskih arhivarjev in zgodovinarjev v Gradcu maja 1969 z dr. Bernhardom Zittlom, strokovnjakom za tehnična vprašanja, ki je ravno tedaj postal generalni direktor bavarskih državnih arhivov. To pa je pomenilo tudi začetek plodnega sodelovanja z Münchenskimi arhivi, kar je zelo pripomoglo k razvoju arhivske vede na Slovenskem. Pogovori so se nanašali predvsem na vprašanja, povezana s pripravo načrtov za zidavo prizidka Arhiva Slovenije ter sem mu hvaležen za mnoge dobre nasvete. Priročniku Arhivska tehnika (Ljudmila Krese et al., Ljubljana 1972) sta sledila še priročnika Arhivistika (Sergij Vilfan in Jože Žontar, Ljubljana 1973) ter Zgodovina arhivov in arhivske službe (Majda Smole, Ljubljana 1976), vsi v založbi Arhivskega društva.⁸

Zaradi javnega interesa mora biti hranjenje, usposabljanje, uporaba gradiva in drugo delo v arhivih v skladu z ustreznimi normami za ravnanje z arhivskim gradivom. Že na članskem sestanku Arhivskega društva oktobra 1955, na katerem so razpravljali o inventarizaciji (danes bi rekli popisovanju), je dr. Sergij Vilfan opozoril na zahtevo po enotnih in obveznih navodilih za posamezne vrste arhivskega dela; imenoval jih je arhivski opravilniki (danes bi jim rekli pravilniki), ki bi jih bilo treba v celoti pripraviti. Ker so obstajali zelo nasprotujoči si pogledi glede strokovnih vprašanj, se ni hotel nihče ukvarjati s to nalogo, denarja za honorarje pa tudi nismo dobili. Obstajalo je le navodilo o zbiranju, hrambi in periodičnem izločanju arhivskega gradiva iz leta 1952, ki je bilo močno zastarelo in slabo uporabno. Odbiranje je slonelo na principu izločanja nepotrebne gradiva in se je zanj uporabljal izraz škartiranje. To je bilo v registraturah dovoljeno le izjemoma, sam postopek je bil zelo zapleten, kriteriji za "škartiranje" pa skoraj povsem neizdelani. Da ne bi prišlo zopet do uničevanja arhivskega gradiva, kot pred dobrim desetletjem, so arhivi stalno opozarjali na nujnost posodobitve predpisa. Zahteve po novem navodilu so prihajale tudi od zunaj. Tako je republiška Gospodarska zbornica opozorila Arhiv Slovenije na kritično pomanjkanje odpadnega papirja ter nujno predlagala preučitev možnosti za spremembo veljavnih predpisov, ki naj bi močno zavirali zbiranje starega papirja. Sekretariat zveznega izvršnega sveta za prosveto in kulturo je sicer leta 1958 imenoval komisijo (njen član je bil tudi dr. Sergij Vilfan), katere naloga je bila izdelati osnutek novega navodila za škartiranje, vendar je ta ostal le v predalih. Osnutek je vseboval zamisel o listah za škartiranje, to je seznamih vrst gradiva z roki hrambe; ti so nato zaposlovali jugoslovanske in slovenske arhive več kot desetletje. Izdelava takih seznamov je zelo kompleksna naloga, arhivi pa so se komaj začeli povezovati z ustvarjalci gradiva in spoznavati upravno dejavnost, ki je tedaj še pogosto doživljala razne spremembe. Seznami pa naj ne bi upoštevali le potreb zgodovinske in drugih znanosti, marveč tudi interese posameznikov (npr. za uveljavljanje pravic), potrebe skupnosti ter, razumljivo, potrebe ustvarjalcev gradiva.⁹

arhiva" u Londonu, Arhivist 15, zv. 1–2, Beograd 1965, str. 125–129. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

⁹ France Škerlj, Delovni program Društva arhivskih delavcev v Sloveniji v zadnji poslovni dobi, Arhivist 6, zv. 3–4, Beograd 1956, str. 158. Života Anić, Prvi sastanak komisije za izradu prednacrta uputstva o odabiranju i škartiranju arhivskog materiala, Arhivist 7 (recte 8), zv. 3–4, Beograd 1958, str. 167–259. Franjo Biljan, Komisija Sekretariata za prosveto i kulturu Saveznog izvršnog veća za izradu uputstva o izdvajanju i uništavanju pisane građe završila rad, Arhivist 8 (recte 9), zv. 1–2,

⁸ Prevod učbenika Teorija i praksa arhivskogo dela v SSSR iz leta 1966 je objavila Skupnost arhivov Srbije leta 1976. Udžbenik iz arhivistike, Arhivist 12, zv. 2, Beograd 1962, str. 139–144. Jože Žontar, Deveta konferencija "Okruglog stola

Zadeve v zvezi s pravilniki so se premaknile šele potem, ko je bil novembra 1964 v zvezni skupščini sprejet splošni zakon o arhivskem gradivu; na podlagi tega je Arhivski svet Jugoslavije marca 1968 sprejel načela o odbiranju arhivskega gradiva iz registraturnega materiala in aprila 1970 načela o enotnem evidentiranju arhivskega gradiva in registarturnega materiala. Zamisel, da bi Arhivski svet sprejel enotna načela tudi za uporabo arhivskega gradiva ni bila sprejeta, ker da taka načela niso bila predvidena v zakonu.

Republiški zakon o arhivskem gradivu in arhivih, sprejet februarja 1966, je predvidel pet podzakonskih aktov (navodil); pripravljeni sta bili le dve: navodilo o načinu izvajanja materialnega varstva arhivskega in registraturnega gradiva (objavljeno leta 1969) ter navodilo o odbiranju arhivskega gradiva iz registraturnega gradiva (objavljeno leta 1970).

Število podzakonskih aktov se je nenehno povečevalo. Na osnovi zakona o naravni in kulturni dediščini, sprejetega decembra 1980, ki je obsegal tudi varstvo arhivskega gradiva, je bilo objavljenih sedem pravilnikov: o odbiranju in izročanju arhivskega gradiva arhivu (1981), sestavi in vodenju evidence arhivskega gradiva (1981), o pogojih za uporabo arhivskega gradiva (1981), strokovnih in tehničnih pogojih za začetek dela strokovnih organizacij (s področja naravne in kulturne dediščine, 1982), o strokovni usposobljenosti delavcev družbenih pravnih oseb ter članov društev, ki delajo z dokumentarnim gradivom (1983), o pripravi in opravljanju strokovnih izpitov za delavce v arhivih (1986) ter o strokovni obdelavi in izdelavi pripomočkov za raziskave arhivskega gradiva (1988). Navodilo o načinu izvajanja materialnega varstva ni bilo novelirano. Ob novem zakonu o arhivskem gradivu in arhivih, sprejetem leta 1999, je bilo objavljenih tudi šest podzakonskih aktov (pravilnikov): o materialnem varstvu arhivskega in dokumentarnega gradiva, o strokovni obdelavi in evidencah arhivskega gradiva (dodano je bilo tudi poglavje o evidenci javnih simbolov, grbov, zastav, pečatov, žigov in stampilk na ravni države), o strokovni usposobljenosti delavcev javnopravnih oseb, ki delajo z dokumentarnim gradivom, o odbiranju in izročanju javnega arhivskega gradiva arhivu, o uporabi javnega arhivskega gradiva v arhivih ter o ravnanju z zasebnim arhivskim gradivom. Vse bolj se kaže potreba po tem, da bi ob objavi pravilnikov pripravili tudi pripadajoče komentarje s praktičnimi primeri, ki bi bili obenem priročniki za delo; v bolj skromnem obsegu so bili taki poskusi napravljeni že pri prejšnjih pravilnikih.¹⁰

Osrednje delo društva v letu 1962 je bila organizacija priprave Vodnika po arhivih Slovenije, ki je bil izjemnega pomena tako za delo arhivov kot za potrebe uporabnikov arhivskega gradiva. V bistvu je to pomenilo zaključek del, ki so se začela z objavo splošnega pregleda fondov in zbirk Mestnega arhiva v publikaciji 60 let Mestnega arhiva ljubljanskega (Ljubljana 1959) ter Splošnega pregleda fondov Državnega arhiva LRS (Ljubljana 1960). V Vodniku so bili zajeti vsi arhivi v Sloveniji, tako arhivski zavodi, splošni arhivi v muzejih in knjižnicah, t. i. arhivi delavskega gibanja, narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije (arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, tovrstni arhivi pri muzejih), drugi specialni arhivi (arhivi Inštituta za narodnostna vprašanja, Slovenskega šolskega muzeja, Slovenskega gledališkega muzeja, Tehniškega muzeja Železarne Jesenice) ter ljubljanski in mariborski škofijski arhiv, z edino izjemo Zgodovinskega arhiva Centralnega komiteja ZKS. Za Mestni arhiv ljubljanski ter Arhiv Slovenije je bilo v obliki dodatkov prikazano gradivo, ki sta ga arhiva prevzela po izidu njunih splošnih pregledov. Arhivski zavodi – razen Mestnega arhiva Koper, ker tedaj ni bilo nikogar v arhivu – so opravili popis fondov sami, povsod drugod po Sloveniji pa so morali to opraviti delavci iz ljubljanskih arhivov – pogosto tudi v nemogočih razmerah – kar je zahtevalo zelo veliko naporov. Pri metodologiji popisa smo se naslonili na izkušnje, pridobljene pri pripravi omenjenih splošnih pregledov fondov. Ševeda je bilo potrebno razčistiti še vrsto strokovnih vprašanj, tako da je predstavljalo delo na Vodniku tudi praktičen preizkus dotedanjega vedenja o arhivistiki, ki se je ob izdelavi vseh treh publikacij vidno obogatilo. Posebej moramo opozoriti na strokovni del poslovnega poročila Mestnega arhiva za obdobje 1950-1958, dr. Vilfana, objavljenega v omenjeni publikaciji. Pomen zbranih podatkov pa je bil tudi v tem, da so predstavljali solidno osnovo za reševanje organizacijskih vprašanj arhivske službe ter za informativni prikaz dejavnosti. Priprava Vodnika je pogosto presegala samo popisovanje gradiva, marsikje je bilo treba gradivo šele toliko urediti, da ga je bilo sploh mogoče popisati. Na podlagi poznavanja zgodovinarjev, ki so raziskovali v tujih arhivih, smo Vodniku dodali tudi kratek prikaz gradiva za slovensko zgodovino v arhivih zunaj Jugoslavije. Predvsem je bil koristen seznam literature. Redakcija popisov je zahtevala še veliko dela, tako da je Vodnik – obsegal je 615 strani in je zajel arhivsko gradivo v skupno 46 ustanovah – izšel šele septembra 1965.¹¹

Beograd 1959, str. 68–73. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

¹⁰ Života Anić, Sprovođenje načela o odabiranju arhivske građe, Arhivist 18, zv. 1–2, Beograd 1968, str. 11–16. Jože Žontar,

Predpisi, ki urejajo arhivsko dejavnost, Arhivi 4, št. 1–2, Ljubljana 1981, str. 5–36. Predpisi s področja arhivske dejavnosti v Sloveniji, Ljubljana 2001, str. 17, 18, 20, 23, 10.

¹¹ Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

Arhivska ekskurzija na Notranjsko konec 50-tih let. Pod lipo na cerkniškem Taboru. Sedijo: dr. Jože Šorn, administratorica v Mestnem arhivu Ljubljana, Milan Milač; v prvi vrsti stojijo: Ivan Brezar, dr. Maks Miklavčič, Ema Umek, za njo dr. Vlado Valenčič in dr. Vasilij Melik, Traute Sežum, Ljuba Gabruč, Tamara Šengelaja, Jože Jenko, Jože Maček, Ana Novotny, Angela Ganoni; zadnja vrsta: dve neugotavljeni osebi (ena o teh še otrok), Juša Vavken, Lojze Tratnik, Tatjana Bergant Pirkmajer, Božo Otorepec, Peter Ribnikar, Jože Žontar. AS 135, Zbirka fotografij o Arhivu Republike Slovenije in Arhivskega društva Slovenije, a. e. 14.

Hkrati so bolj ali manj uspešno potekala dela na vodnikih po arhivih v preostalih republikah. Na Hrvaškem so predvideli, da bodo pripravili pregled gradiva v arhivih do konca leta 1965, v Srbiji so bila dela v polnem razmahu, pri čemer so v Vojvodini že objavili pregled arhivskih fondov v pokrajini. Arhiva na Cetinju in Kotorju sta v prilogah Arhivista objavila svoje sumarne inventarje. Leta 1963 je Zveza arhivskih društev – za to se je še posebno prizadeval njen predsednik dr. Bernard Stulli, izvoljen na kongresu Zveze na Bledu konec septembra 1961 – dala pobudo za izdelavo t. i. splošno jugoslovanskega kataloga arhivov. Izdelan je bil predlog načrta, po katerem naj bi katalog dajal v prvi vrsti pregled vseh zavodov v državi, ki hranijo arhivsko gradivo, s splošnimi podatki o gradivu. Katalog naj bi zaenkrat obsegal le gradivo do leta 1941, torej do konca obstoja stare Jugoslavije. Načrt je pomenil pomemben napredek, ker smo imeli do tedaj le sezname fondov posameznih arhivov, ki so jih prinašali dodatki k Arhivistu od leta 1954

(iz Slovenije sta jih objavila Marija Verbič in dr. Sergij Vilfan). Žadeva je napredovala šele leta 1974, ko je prevzel vodstvo projekta Sredoje Lalič, ki je tudi pripravil osnovna pravila za pripravo posameznih zvezkov serije Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ. Prvi zvezek od skupno devetih je izšel leta 1977 (za zvezne arhive 1980, za Slovenijo leta 1984), zadnji pa leta 1986. V pripravi so bila še dopolnila. Jugoslavija je bila ena redkih držav, ki so imele kolikor toliko celovit zbirni pregled gradiva v arhivih.¹²

¹² Krešimir Nemet, Katalog arhiva Jugoslavije, Arhivist 12, zv. 2, Beograd 1962, str. 120–121. Isti, Vodič kroz arhive Jugoslavije, Arhivist 15, zv. 1–2, Beograd 1965, str. 46–48. Velimir Mihajlović, Sredoje Lalič, Arhivski fondovi u Vojvodini, v: Arhivi i arhivska služba Vojvodine, Novi Sad 1962. (Sredoje Lalič), Osnovna pravila za pripremu publikacije "Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ", Arhivist 24/1974, št. 2, Beograd, str. 182–197. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

V zvezi s sklepom novomeškega posvetovanja je bilo dogovorjeno, naj bo ena izmed tem celjskega arhivskega posvetovanja oktobra 1963 vprašanje zasebnih in gospodarskih arhivov. Nagovorili smo dr. Sergija Vilfana za predavanje o arhivskem gradivu v gospodarstvu; za izhodišče je pripravil zanimiv prikaz razvoja organiziranosti gospodarstva na Slovenskem na podlagi ugotovitev v svoji Pravni zgodovini, ki je izšla leto prej. Žal zaradi obilice preostalega dela ni mogel predavanja pripraviti za objavo.¹³

Dobava mikrofilmov iz Trsta je bil eden od rezultatov pogajanj z Italijo o vrnitvi arhivskega gradiva iz Državnega arhiva v Trstu, ki se je nanašalo na Slovenijo, o čemer je poročal profesor dr. Milko Kos tudi na članskem sestanku Arhivskega društva marca 1962. Za snemanje na mikrofilme je dala italijanska država na voljo denar; poziv je bil namenjen slovenskim organom, da bi se pospešil začetek del.¹⁴

Na posvetovanju v Novem mestu so imeli trije profesorji s fakultete predavanja o objavljanju arhivskih virov: dr. Milko Kos za starejšo slovensko zgodovino, dr. Fran Zwitter za novejšo slovensko zgodovino in dr. Metod Mikuž za obdobje od leta 1941 do leta 1945. Predvsem je bil govor o tem, kaj objavljati, profesor Zwitter pa je še predlagal, naj Slovenska akademija znanosti in umetnosti prevzame organizacijo objavljanja virov. Predlogi za objavljanje so bili nato na podlagi referatov na zborovanjih Arhivskega društva maja 1966 v Kopru in maja 1968 na Ptujju še dopolnjeni in objavljeni v brošuri Program edicij virov za slovensko zgodovino, ki jo je izdalo Arhivsko društvo leta 1972.¹⁵

Tečaj, ki ga je organiziralo Arhivsko društvo o zgodovini uprave v Sloveniji aprila 1955, je imel velik odziv. Sklenjeno je bilo, da je treba predavanja, ki so jih imeli dr. Sergij Vilfan, dr. Josip Žontar, dr. Fran Zwitter, dr. Janko Polec, Jakob Tovornik, dr. Vlado Vavpetič, dr. Lavro Čermelj, Lojze Ude, Franjo Baš in dr. Maks Miklavčič za posamezna časovna obdobja oziroma področja, pripraviti za objavo. Računali so na dr. Sergija Vilfana, ki pa je bil takrat povsem zaposlen s pisanjem Pravne zgodovine Slovencev.

Na posvetovanju v Novem mestu je bil sprejet sklep, naj Arhivsko društvo prevzame pobudo za sestavo in objavo razvoja upravno-sodne ureditve na Slovenskem in to v čim širšem časovnem razponu, za to pa je bilo potrebno dobiti sredstva. Delo, ki je bilo sprva mišljeno kot strokovni pripomoček, naj bi na predlog dr. Sergija Vilfana

preoblikovali v projekt, ki ne bi bil namenjen le arhivskim potrebam. Le na ta način bi lahko upali, da bi dobili sredstva pri Skladu Borisa Kidriča, to je iz raziskovalne dejavnosti. Delo naj bi v strnjeni obliki vsebovalo podroben prikaz upravne razdelitve na Slovenskem z zemljevidi. Kot začetno obdobje je prihajala v poštev situacija, ki jo je bilo mogoče kot prvo zajeti na osnovi katastrskega omrežja (to je od približno 1825). Kot zgornja meja bi prišlo v poštev leto 1955, ko je bila zaključena ena izmed faz v razvoju ljudskih odborov. V tem okviru je bila predvidena tudi periodizacija. Spremno besedilo naj bi obsegalo posredni historiat sprememb, ne pa njihovih globljih historičnih vzrokov. V tako zastavljenem okviru, bi zahtevala izvedba načrta precejšnja finančna sredstva ter trdnejšo organizacijsko osnovo. Zato je predlagal dr. Sergij Vilfan, da bi za finančno in splošno organizacijsko plat projekta oblikovali nekakšno odgovorno delovno skupnost arhivov, ki bi ji načeloval Arhiv Slovenije. Tako se je tukaj prvič pojavila zamisel o skupnosti arhivov, do česar je prišlo nato leta 1966.

Če se prav spominjam, Sklada Borisa Kidriča sploh nismo prosili za sredstva, z Vodnikom je bilo še nepričakovano veliko dela, nove naloge pa so se tako hitro vrstile, da je bilo kar dobro, da svet za kulturo in prosveto LRS ni odobril sredstev za pripravljalna dela. Stari dolg o zgodovini uprave na Slovenskem, se je začel reševati šele s pripravo publikacije Priročniki in karte o organizacijski strukturi do 1918 (Graz 1988) in je bil izvedljiv ob sodelovanju sosednjih avstrijskih in italijanskih arhivov. Po tem času se je zanimanje za raziskave o upravni zgodovini zelo povečalo, zaradi arhivskih potreb (predvsem v zvezi z odbiranjem arhivskega gradiva) pa bi danes želeli, da se usmeri v večji meri tudi na pristojnosti in način poslovanja upravnih organov.¹⁶ Ne glede na to pa bi bil učenik iz slovenske polpretekle upravne in ustavne zgodovine še kako potreben.

Objava razvoja upravno-sodne ureditve na Slovenskem je bila zadnja zahteva, ki jo je postavilo posvetovanje v Novem mestu oktobra 1962. V naslednjem desetletju se je ponudila priložnost za ureditev številnih vprašanj arhivske službe na Slovenskem, za kar so si prizadevali že predhodniki. Prepričen sem, da smo jo dobro izrabili, saj je bilo desetletje v marsikaterem pogledu prelomno.

¹³ Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

¹⁴ Dodatni referati ter diskusija na posvetovanju o problemih arhivov in dela v arhivih, knjižnica Arhiva RS II 388., str. 17–19.

¹⁵ Društvo arhivarjev LRS: Referati na posvetovanju o problemih arhivov in dela v arhivih, Novo mesto 24. in 25. 10. 1962. Dodatni referati ter diskusija na posvetovanju o problemih arhivov in dela v arhivih, knjižnica Arhiva RS II 388., str. 33–34.

¹⁶ Sergij Vilfan, Kurs Društva arhivskih radnikov Slovenije o istoriji uprave u Sloveniji, godišnja skupština i plenarni sastanak članova, Arhivist 6, zv. 1, Beograd 1956, str. 108–110. Arhiv RS 607, Arhivsko društvo Slovenije, fasc. 6.

Prvi častni člani ADS (1983): dr. Sergij Vilfan, dr. Ivo Murko, dr. Fran Zwitter, dr. Pavle Blaznik. Arhiv ADS.

Prvi častni člani ADS (1983): dr. Fran Zwitter, dr. Pavle Blaznik, dr. Bogo Grafenauer, dr. Božo Otorepec. Arhiv ADS.